

В. Г. Панченко,

д. е. н., доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,

Маріупольський державний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5578-6210>

О. В. Птащенко,

д. е. н., професор, професор кафедри підприємництва і торгівлі,

Західноукраїнський національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2413-7648>

Н. В. Резнікова,

д. е. н., професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних

відносин, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2570-869X>

Д. М. Русак,

д. е. н., професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних

відносин, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6603-0761>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.6.16

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ТА ЕКСПОРТНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ В МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ КРАЇН ПІВДЕННОЇ АЗІЇ І ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

V. Panchenko,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Economics and International Economic Relations,
Mariupol State University

O. Ptashchenko,

Doctor of economic sciences, Professor, Professor of the Department of Entrepreneurship and Trade, West Ukrainian
National University

N. Reznikova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of World Economy and International Economic
Relations, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

D. Rusak,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of World Economy and International Economic
Relations, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

CHARACTERISTIC FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF THE STRATEGY OF IMPORT
SUBSTITUTION AND EXPORT ORIENTATION IN THE MODEL OF ECONOMIC DEVELOPMENT
AND INDUSTRIALIZATION OF THE COUNTRIES OF SOUTH ASIA AND LATIN AMERICA

Імплементація стратегій імпортозаміщення та експортної орієнтації є ключовими аспектами економічного розвитку багатьох країн, зокрема в регіонах Південної Азії та Латинської Америки. У цих регіонах, з їх різноманітними економічними умовами та викликами, такі стратегії сприя-

ють зміцненню національних економік, зниженню залежності від зовнішніх ринків та забезпеченню стійкого економічного зростання. Імпортозаміщення як стратегічний напрямок передбачає зменшення імпорту шляхом розвитку внутрішнього виробництва, що дозволяє країнам створювати робочі місця, розвивати власні індустрії та знижувати вразливість до коливань на світових ринках. З іншого боку, експортна орієнтація спрямована на стимулювання зовнішньої торгівлі, розширення доступу до нових ринків та інтеграцію в міжнародні економічні процеси. Це дозволяє країнам не лише диверсифікувати свої економіки, а й підвищити конкурентоспроможність на глобальному рівні. Особливості впровадження цих стратегій в контексті індустріалізації відіграють важливу роль у формуванні стійкої економічної моделі, здатної до адаптації в умовах глобальних змін. Різноманітність економічних умов, політичні фактори, рівень розвитку інфраструктури та наявність ресурсів роблять процеси імплементації специфічними для кожної країни. Саме тому метою представленої роботи є визначення характерних особливостей імплементації стратегії імпортозаміщення та експортної орієнтації в моделі економічного розвитку та індустріалізації країн Південної Азії і Латинської Америки. Основними методами дослідження є: метод аналізу, метод синтезу, метод порівняння, метод узагальнення, логічний метод, метод співставлення, метод індукції, метод дедукції, графічний та табличний методи. Імплементація стратегій імпортозаміщення та експортної орієнтації в моделях економічного розвитку та індустріалізації країн Південної Азії та Латинської Америки є важливими інструментами для досягнення економічної стабільності та зростання. Обидві стратегії мають свої характерні особливості, які визначають успішність їх впровадження в різних економічних контекстах цих регіонів. Таким чином, успішна імплементація стратегій імпортозаміщення та експортної орієнтації в країнах Південної Азії та Латинської Америки залежить від здатності цих країн знаходити баланс між внутрішньою виробничою спроможністю та інтеграцією в глобальні економічні процеси. Ефективність таких стратегій у значній мірі визначається наявністю політичної стабільності, розвитку інфраструктури та стратегічного управління, що дозволяє забезпечити стійке економічне зростання та підвищення рівня життя населення.

The purpose of the article is to determine the characteristic features of the implementation of the import substitution strategy and export orientation in the model of economic development and industrialization of the countries of South Asia and Latin America. It is proven that the transformation of existing economic development strategies is due to the need to adapt to the development trends of all spheres of international economic relations — international trade in goods and services, international capital flows, international monetary and financial relations, international integration processes, international transfer of technologies and knowledge, etc. At the same time, the rules established at the mega-level of international economic policy can hinder development both due to the belated reactions of institutions to systemic flaws enshrined in the charters of international organizations and international agreements that do not have time to respond to the revision of mechanisms for correcting market failures, and due to the limitation of the economic sovereignty of the participating countries in the conditions of the spread of international obligations and rules of coexistence. The article presents a distinction between views on the essence of international development strategies from the standpoints of representatives of neoclassical economics, political economy, and development economics. The tasks that a development strategy should aim to solve in the medium and long term are identified. A comprehensive classification of development strategies is presented. From the standpoint of economic, political and environmental dimensions, the substantive features of export-oriented development strategies and strategies focused on the implementation of import substitution policies are analyzed. Seven types of international economic development strategies are compared according to key features. It is proved that the choice between import substitution policies and export-oriented policies is often synthetically exacerbated by opponents of their implementation, since the substantive characteristics of the aforementioned strategies do not contradict each other, and the tactical steps of which can often be carried out in parallel or follow from each other. The substantive and characteristic features of the import substitution policy as a result of two-stage development are deeply studied. The features of the industrial policy of selected Asian countries are characterized. The development of domestic industry within the framework of the import substitution industrialization policy from the standpoint of structuralism is defined as a tool for reducing the dependence of the periphery on imports of finished goods from the center. For the successful implementation of export orientation, not only competitive

product prices are important, but also innovation, high technology, employee qualifications and infrastructure development. The implementation of import substitution and export orientation strategies in the countries of South Asia and Latin America has important economic consequences that depend on the specific characteristics of national economies, the level of infrastructure development, political will and the ability to adapt to global changes. The successful implementation of these strategies can become the basis for long-term economic growth, social development, strengthening industrial potential, and raising the standard of living of the population. The example of the countries of South Asia and Latin America proves that: (1) the implementation of import substitution and export orientation strategies are important elements of industrialization, as they contribute to the development of domestic production, increased export capacity and economic diversification; (2) to achieve sustainable development, it is necessary to find an optimal balance between import substitution and export orientation strategies, taking into account the specificity of economic conditions in national economies; (3) in the context of globalization and high competition, the course towards economic openness must be balanced by strengthening the domestic market and reducing dependence on fluctuations in the global economy.

Ключові слова: стратегія, економіка розвитку, політекономія, міжнародний економічний розвиток, соціальний розвиток, стратегія розвитку, модель розвитку, економічна модель, імпортозаміщення, протекціонізм, лібералізація, стабільність, зовнішній ринок, внутрішній ринок, експортна стратегія, імпортозаміщення, конкурентоспроможність, інтеграція, індустріалізація, диверсифікація, виробництво, попит, пропозиція, тариф, міжнародна торгівля, історія МЕВ, Латинська Америка, Африка, Азія, Аргентина, Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, Японія.

Key words: strategy, development economics, political economy, international economic development, social development, development strategy, development model, economic model, import substitution, protectionism, liberalization, foreign market, domestic market, export strategy, import substitution, competitiveness, integration, industrialization, diversification, production, demand, supply, tariff, international trade, history of the International Monetary Fund, Latin America, Africa, Asia, Argentina, South Korea, Taiwan, Singapore, Japan.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У другій половині ХХ-го століття Японія, Південна Корея, Тайвань і Китай демонстрували стрімке зростання саме завдяки акценту на виробництві експортоорієнтованої продукції за рахунок використання сукупності порівняльних переваг — низької вартості робочої сили, системи стимулів в межах індустріальної політики, інвестицій в освіту та інфраструктуру. Водночас трансформаційні зміни в протіканні глобалізаційних процесів, як то автоматизація і скорочення зайнятості у виробничому секторі (сучасні технології значно скоротили потребу в робочій силі у виробничому секторі; у розвинених країнах частка працівників у промисловості знижується, як це сталося із сільським господарством у ХХ-му столітті), вертикальна дезінтеграція виробничих процесів (розширення міжнародних ланцюгів поставок знизило залежність розвинених країн від перенесення виробництва в країни, що розвиваються; компанії розбивають виробничі процеси між різними країнами, що знижує значення окремої нації як виробничого центру), а також соціальні виклики (технології автоматизації сприяють концентрації багатства серед власників капіталу, залишаючи робітників без стабільних доходів) і зміни в специфіці попиту (низький рівень споживання продукції

в країнах, що розвиваються, обмежує можливості для експорту) стали тригером для модифікації моделі розвитку. Зазначені зміни обумовлюють необхідність розширення концепції розвитку — врахування не лише матеріальних аспектів, але й людського, соціального, інтелектуального капіталу і підвищення ролі інклюзивної освіти у формуванні кваліфікованої робочої сили, а також врахування чинників, що сприяють підвищенню екологічної стійкості і переходу до "зеленої економіки — (енергозбереження, зменшення викидів CO₂, сталий аграрний сектор) [1]. Нова модель розвитку має передбачати реалізацію інноваційних змін — підтримку інновацій через ефективне управління, зменшення корупції, прозорість і підзвітність урядів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Економічний розвиток завжди поставав предметом досліджень фахівців у сфері міжнародних економічних відносин [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9], адже він ставав підґрунтям для встановлення коопераційних зав'язків [10] чи просування інтеграційними сходинками [11], для формування нових проявів відносин залежності [12; 13; 14], як знаряддя реалізації національних інтересів і націо-

нальної безпеки [15; 16; 17; 18] та забезпечення сталості й резильєнтності господарських систем [19], як джерело набуття нових порівняльних переваг [20; 21; 22] та підвищення добробуту нації [23; 24] в умовах структурних трансформацій [25]. Я. Жаліло на глибокому теоретико-методологічному рівні дослідив сутність економічної стратегії та її характерні ознаки [26]. Д. Насипайко, В. Подплетний, В. Решетов [27] дослідження моделі економічного розвитку розвинутих країн на міжнародній арені в умовах глобалізації та визначення ефективних підходів для конкурентоспроможності країн з низьким рівнем розвитку. К. Каймашнікова [28] виокремила сучасні принципи формування стратегії економічного розвитку країни і розкрила поняття "глобальної стратегії економічного розвитку". Л. Ринейська [29]. О. Булатова та Е. Федоров [30] дослідили інструментарій оцінки ризиків безпекового розвитку країн крізь призму міжнародного економічного розвитку. Співробітники Національного інституту стратегічних досліджень О. Александров, О. Борділовська, А. Веселовський, А. Гриценко, О. Карауц, В. Орлик, М. Паламарчук, І. Ус, В. Ярмоленко [31] дослідили стан та перспективи відносин між державами Центральної Азії та Україною, охарактеризувавши Турецьку Республіку, Ісламську Республіку Іран, Республіку Індія до числа потужних держав-сусідів у Центральній Азії, а до числа впливових позарегіональних партнерів для Центральної Азії — Японію, Республіку Корея і держави Перської Азії. Нараєвський С. [32] проаналізував підходи, які використовувалися окремими країнами Азії — Японії, Південної Кореї, КНР, у розвитку власних автомобільних ринків і охарактеризував перспективи їхніх виробників до просування технологічними сходінками в рамках політики нової індустріалізації. Жданова Л. визначила інституційні основи індустріалізації і нової індустріалізації [33, 34]

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті полягає у визначенні характерних особливостей імплементації стратегії імпортозаміщення та експортної орієнтації в моделі економічного розвитку та індустріалізації країн Південної Азії і Латинської Америки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Трансформація наявних стратегій економічного розвитку обумовлена потребою в адаптації до тенденцій розвитку всіх сфер прояву міжнародних економічних відносин — міжнародної торгівлі товарами і послугами, міжнародного руху капіталу, міжнародних валютно-фінансових відносин, міжнародних інтеграційних процесів, міжнародного трансферу технологій і знань тощо. При цьому встановлені на мегарівні міжнародної економічної політики правила можуть чинити перешкоди для розвитку як з причин запізнених реакцій інститутів на системні вади, закладені в статутах міжнародних організацій та міжнародних угодах, що не встигають реагувати на перегляд механізмів корекції ринкових провалів, так і з причин обмеження економічного суверенітету країн-учасниць в умовах розповсюдження міжнародних зобов'язань та правил співіснування.

Традиційна неокласична економіка опікується, в першу чергу, пошуком ефективних інструментів найменш витратного розподілу дефіцитних виробничих ресурсів і оптимального нарощення продуктивної спроможності країни задля збільшення сукупного випуску, диверсифікації структури економіки і підвищення її складності. В основі цього економічного вчення лежать принципи корисності, максимізації прибутку, ринкової ефективності та тяжіння системи до рівноваги.

Політична економія виходить за рамки традиційної економіки, вивчаючи, серед іншого, соціальні та інституційні процеси, за допомогою яких певні групи економічних та політичних еліт впливають на розподіл дефіцитних виробничих ресурсів зараз і в майбутньому, або виключно для власної вигоди, або із врахуванням потреб населення. Тому політична економія досліджує відносини між політикою та економікою, приділяючи особливу увагу ролі влади у прийнятті економічних рішень.

Економіка розвитку має ще більшу сферу застосування. Крім того, що вона опікується ефективним розподілом існуючих дефіцитних (або недовикористаних) виробничих ресурсів та досягненням їх стійкого зростання, вона також досліджує взаємопов'язаність державних і ринкових, економічних, соціальних, політичних та інституційних механізмів, необхідних для досягнення за історичними мірками швидких та масштабних покращень у рівнях життя людей. Таким чином, економіка розвитку більшою мірою, ніж традиційна неокласична економіка і навіть політична економія досліджує економічні, культурні та політичні передумови здійснення швидких структурних та інституційних перетворень задля використання широкими верствами населення результатів економічного прогресу.

Міжнародна стратегія економічного розвитку — це економічна концепція, яка: визначає пріоритетні цілі; послідовно обґрунтовує, в який спосіб можна досягти поставленої мети; визначає політичні інструменти досягнення цілей; визначає компроміси та тимчасові рамки. Міжнародна стратегія економічного розвитку балансує між нормативними цілями (як має бути) і тим, що можна здійснити із врахуванням можливостей встановлення внутрішньої (природна норма безробіття, найнеефективніше використання наявних ресурсів, нарощення сукупного випуску, цінова стабільність) і зовнішньої рівноваги (рівновага платіжного балансу, фінансова стабільність). Така стратегія не обов'язково має враховувати тактичні кроки, але обов'язково віддзеркалює існуючий порядок денний. Більше того, вона не обов'язково має бути всеосяжною, але вона має вирішувати ключові питання у середньостроковій та довгостроковій перспективі [35]. Якщо такої візії не існує, цілком імовірно, що політики та/чи зовнішні консультанти обиратимуть зпоміж існуючих стратегій розвитку, які вже були адаптовані на практиці. Відповідно, такі стратегії, по суті, підміняються тактичними короткостроковими рекомендаціями, а, власне, сама стратегія постає як апробоване на практиці "кліше" — з рекомендацій для довгострокового застосування.

За підходом ЮНКТАД існують два види стратегій [36]: ті, які спираються на лібералізацію товарних ринків і ринків капіталу — традиційні стратегії, і ті, що передба-

Таблиця 1. Стратегії економічного розвитку: класифікація та характерні риси

Група стратегій	Назва стратегії (укр/англ.)	Основні особливості
1	2	3
Економіко-орієнтовані	Орієнтація на експорт Export-Oriented Strategy	Розвиток галузей для глобального ринку
	Імпортозаміщення Import Substitution Industrialization	Скорочення імпорту, підтримка місцевого виробництва
	Прямі іноземні інвестиції Foreign Direct Investment	Створення SEZs для залучення капіталу та технологій
	Інфраструктурні інвестиції Infrastructure Investments	Розвиток транспортної та енергетичної інфраструктури
	Фінансова інклюзія Financial Inclusion	Забезпечення доступу до фінансування для населення
Політико-орієнтовані	Реформи управління Governance Reforms	Підвищення прозорості та підзвітності державних інститутів
	Партнерство держави і бізнесу Public-Private Partnerships	Спільне інвестування у проекти
	Політика стабільності Stability Policies	Протидія корупції, забезпечення довіри інвесторів
Соціо-орієнтовані	Розвиток людського капіталу Human Capital Development	Інвестиції в освіту і здоров'я
	Соціальна інклюзія Social Inclusion and Equity	Забезпечення рівного доступу до послуг
Еколого-орієнтовані	Сталий розвиток Sustainable Development	Відновлювані джерела енергії, скорочення викидів
	Кліматична адаптація Climate Adaptation	Політики для зменшення наслідків змін клімату

Джерело: укладено авторами.

Таблиця 2. Порівняльна таблиця семи типів міжнародних стратегій економічного розвитку

Характеристика	Вашингтонський консенсус (Washington Consensus)	Неолібералізм (Neoliberalism)	Належне врядування (Good Governance)	ЦСР	Експортно-орієнтоване зростання (Export-Oriented Growth)	Структурна трансформація (Structural Transformation)	Гетеродоксні стратегії (Heterodox Strategies)
1	2	3	4	5	6	7	8
Сутність	Лібералізація, приватизація, ринкова орієнтація	Розширення ринкових реформ, мінімізація держави.	Прозоре управління, боротьба з корупцією.	Глобальні соціальні цілі (освіта, здоров'я, рівність)	Стимулювання експорту, участь у глобальних ринках	Перехід від аграрної економіки до індустріальної	Поєднання традиційних і інноваційних підходів.
Автори	Джон Вільямсон, МВФ, Світовий банк	Хайек, Фрідман, Світовий банк	МВФ, Світовий банк, ООН	ООН	Світовий банк, уряди Східної Азії	Саймон Кузнець, Рауль Пребіш	Кейнсіанські економісти, UNDP
Часові рамки	1980–2000-ті роки	1990–2000-ті роки	1990-ті роки до сьогодні	2000–до сьогодні	1960–1990-ті роки	Середина XX століття – сьогодні	Після 2008 року (глобальна фінансова криза).
Територія застосування	Латинська Америка, Африка, Азія, Східна Європа	Глобально	Африка, Латинська Америка, усі країни, що розвиваються	Глобально	Східна Азія (Південна Корея, Тайвань, Сінгапур)	Африка, Азія, Латинська Америка	Латинська Америка, Азія.
Фокус	Макроекономічна стабілізація, лібералізація торгівлі	Вільний ринок, мінімальна держава.	Інституційна реформа, антикорупційна політика	Соціальні показники: бідність, здоров'я	Інтеграція до глобальних ринків, розвиток експорту	Диверсифікація економіки, індустріалізація	Інклюзивне зростання, внутрішній попит.
Приклади реалізації	Аргентина, Польща	Китай, Індія	Руанда, Чилі	Бангладеш, Ефіопія	Південна Корея, Тайвань	Китай, Ефіопія	Бразилія, Індія.
Переваги	Швидка інтеграція у світову економіку	Стимулювання зростання через приватизацію	Покращення інституційної спроможності	Досягнення соціальних цілей	Прискорене зростання через участь у глобальній економіці	Зниження залежності від сировини, створення робочих місць	Гнучкість і адаптація до місцевих умов.
Недоліки	Соціальна нерівність, зовнішня залежність	Зростання нерівності, ризик криз	Тривалий період реформ, складність впровадження	Надмірна залежність від донорів	Залежність від зовнішнього попиту, економічна уразливість	Високі інвестиційні витрати	Вимога до інституційної спроможності

Джерело: [36].

чають адаптацію до локальних умов і створення "простору розробки політик — (див. Табл. 1, Табл. 2, Табл. 3).

Однак нова географія розподілу влади і порівняльних переваг, яку несе глобалізація, змінила природу державної стратегії. На перший план виходять потреби залучення інвестицій, дослідницькі функції або залучення висококваліфікованих фахівців.

Не існує єдиного визначення імпортозаміщення. У широкому значенні воно використовується для позначення всіх аргументів на користь того, що сучасні країни не можуть покладатися на експорт як на двигун зростання. У вузькому значенні воно стосується просто захоплення існуючого внутрішнього ринку в іноземного виробника шляхом заборони його імпорту тим чи іншим способом.

Вибір між політикою імпортозаміщення та експортноорієнтованою політикою опонентами їхнього запровадження часто синтетично загострюється, адже змістовні характеристики означених стратегій не суперечать одні одним, тактичні кроки яких часто можуть здійснюватись паралельно або впливати одні з одних. Так, наприклад,

Таблиця 3. Класифікація [міжнародних] стратегій економічного розвитку за основними вимірами

Категорія	Назва стратегії (укр/англ.)	Опис
1	2	3
Економічний вимір (Economic Dimension)	Стратегії, орієнтовані на експорт (Export-Oriented Strategies)	○ Просування конкурентоспроможних галузей для глобальних ринків. ○ Збільшення надходжень від іноземної валюти.
	Імпортотозаміщення (Import Substitution Industrialization, ISI)	○ Скорочення залежності від імпорту шляхом розвитку місцевого виробництва. ○ Використання тарифів для захисту внутрішнього ринку.
	Прямі іноземні інвестиції (Foreign Direct Investment, FDI)	○ Створення спеціальних економічних зон (SEZs) з податковими стимулами. ○ Залучення іноземних технологій та капіталу.
	Інфраструктурні інвестиції (Infrastructure Investments)	○ Покращення транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури.
	Фінансова інклюзія та мікрофінансування (Financial Inclusion and Microfinancing)	○ Забезпечення доступу до фінансових ресурсів для малих підприємств і населення.
	Технології та інновації (Technology and Innovation)	○ Розвиток дослідницьких центрів та інноваційних кластерів.
	Диверсифікація торгівлі (Trade Diversification)	○ Розширення експортних ринків і зменшення залежності від одного сектора.
Політичний вимір (Political Dimension)	Реформи управління (Governance Reforms)	○ Забезпечення прозорості, підзвітності та стабільності урядових інститутів.
	Підтримка державних та приватних партнерств (Public-Private Partnerships, PPPs)	○ Стимулювання інвестицій через спільні проекти.
	Політика стабільності (Stability Policies)	○ Протидія корупції та політична узгодженість для створення довіри інвесторів.
Соціальний вимір (Social Dimension)	Розвиток людського капіталу (Human Capital Development)	○ Інвестиції в освіту, охорону здоров'я та професійну підготовку.
	Соціальна інклюзія та рівність (Social Inclusion and Equity)	○ Вирішення питань гендерної нерівності. ○ Надання рівного доступу до послуг для всіх громадян.
	Соціальні програми захисту (Social Protection Programs)	○ Цільові програми для зменшення бідності та соціальної нерівності.
Екологічний вимір (Environmental Dimension)	Сталий розвиток (Sustainable Development)	○ Використання відновлюваних джерел енергії. ○ Зменшення викидів парникових газів.
	Кліматична адаптація (Climate Adaptation)	○ Інтеграція політик протидії зміні клімату.
	Збереження природних ресурсів (Natural Resource Conservation)	○ Баланс між економічним розвитком та екологічною стійкістю.

збільшення виробництва товарів з високою доданою вартістю за реалізації політики імпортозаміщення дозволить країні активно включитись в ланцюги створення доданої вартості, тим самим комплексно підійшовши до вирішення проблеми нееквівалентності їхньої зовнішньої торгівлі, тим самим переглянувши структуру товарного експорту та імпорту і вийшовши на високотехнологічні зовнішні ринки. Випуск конкурентоспроможної продукції як наслідок реалізації експортотозаміщувальної політики передбачатиме витіснення товарами субститутами національного походження імпортованих аналогів.

Імпортозаміщення зазвичай означає задоволення більшої частки загального попиту країни на товари (виробництво плюс імпорт) за рахунок власного внутрішнього виробництва.

Імпортозаміщення є наслідком промислового зростання:

- (1) заміщення імпорту внутрішнім виробництвом;
 - (2) зростання кінцевого використання промислової продукції;
 - (3) зростання проміжного попиту (комбінація (1) і (2)).
- Імпортозаміщення як результат двоетапного розвитку.

Перший (легкий) етап — це захоплення ринку споживчих товарів у іноземного постачальника.

Другий етап полягає у розширенні виробництва до проміжних товарів, капітальних товарів та сировини та виходу на світовий ринок з експортом готової продукції.

Перший етап є самодостатнім та реалістичним. Однак другий етап включає дуже багато змінних і не відображає реальної мети імпортозаміщення. Слід пам'ятати, що ця стратегія наголошує на виробництві для внутрішніх ринків, а не на розвитку експортних ринків. При спробі відкрити закордонні ринки недостатньо покладатися на політику імпортозаміщення.

Імпортозаміщення, яке здійснюється сучасними країнами, що розвиваються, зазвичай відбувається в кілька етапів. Країни, що розвиваються, не можуть покладатися виключно на експорт сировини для досягнення економічного зростання.

Імпортозаміщення є необхідною, хоч і недостатньою умовою для розширення внутрішніх ринків та

сприяння підтримці задовільного рівня індустріалізації. Добре продумана та адекватно реалізована стратегія імпортозаміщення може зробити істотний внесок у підвищення доходів та сприяти розвитку експорту. Вона також може допомогти прискорити перехід від традиційної та аграрної економіки до індустріального суспільства. Така стратегія імпортозаміщення має переважно такі особливості, що представимо на рис. 1.

Прискорення імпортозаміщення зрештою призводить до того, що імпорт зростає швидше, ніж ВВП: імпорт з некапіталомістких товарів масового споживання переорієнтовується на високотехнологічний імпорт для забезпечення індустріалізації, що призводить до відтоку дефіцитних валютних ресурсів. Імпортозаміщення, замість того, аби зменшити відтік іноземної валюти і покращити торговий баланс, ставало причиною загострення платіжних дисбалансів та збільшення заборгованості.

Уряд може просуванати молоді галузі за допомогою стратегії зростання, орієнтованої на зовнішній ринок/експорт, або за допомогою стратегії зростання, орієнтованої на внутрішній ринок/імпортозаміщення. Якщо уряд прийме перший підхід (стратегії зростання, орієн-

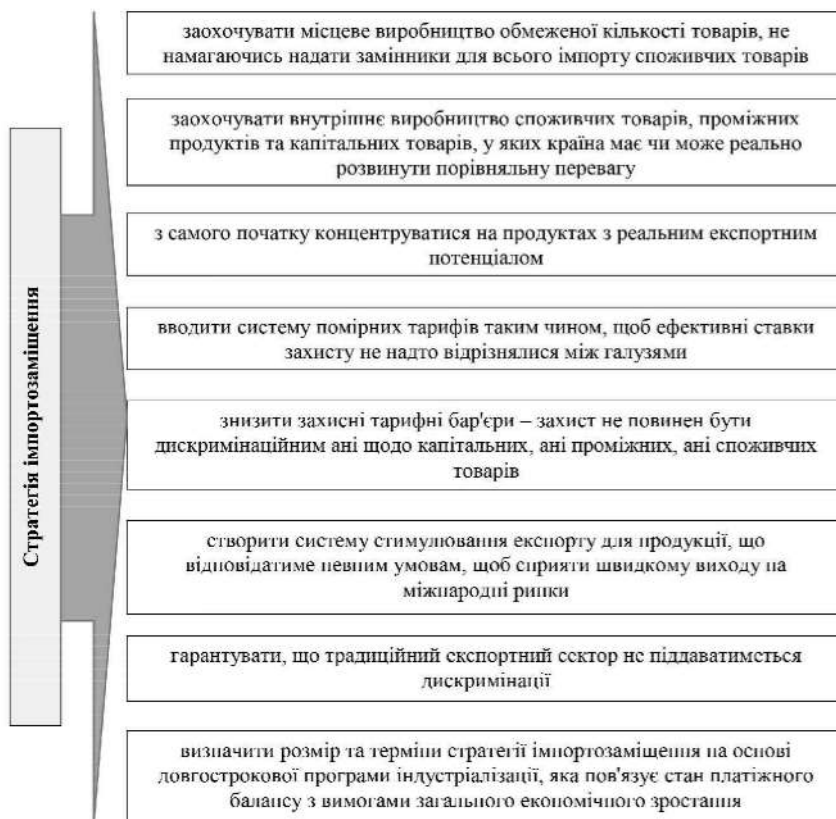

Рис. 1. Особливості стратегії імпортозаміщення

Джерело: авторське бачення.

тованої на зовнішній ринок/експорт), необхідно стимулювати просування молодих галузей, що дозволять нарощувати експорт. Інакше вітчизняні трудомісткі товари можуть продаватися на внутрішніх ринках, але не на зовнішніх. Однак, якщо буде прийнято стратегію зростання, орієнтовану на внутрішній ринок/імпортозаміщення, то сприяння розвитку експорту в такій країні буде не в пріоритеті [37, 38]. У цьому випадку, навіть якщо така країна і вироблятиме деякі трудомісткі товари за низькою вартістю, малоімовірно, що вони експортуватимуться. Країни Східної Азії зазвичай поєднують елементи як імпортозаміщення, так і експортної орієнтації (див. табл. 4).

Перш ніж приступити до експортно-орієнтованого виробництва у 1970-х роках, орієнтованого на електроніку та текстиль, Малайзія у 1957-67 роках зосередилася на імпортозаміщенні. У 1981 році країна розпочала ще один раунд імпортозаміщення з акцентом на галузях важкої промисловості, за яким із середини 1980-х років слідувала фаза експортоорієнтованого розвитку із акцентом на розвиток вітчизняних технологій.

Таїланд вдавався до обмеження імпорту з метою захисту національної промисловості, зокрема, з метою захисту автоскладальної промисловості був повністю заборонений імпорт нових та уживаних автомобілів. Крім того, було обмежено ввезення будівельних матеріалів (сталевих прутків та цементу), цукру, столового срібла для готелів, сантехніки, кормів для тварин, низки сільськогосподарських та продовольчих товарів. Кількість впроваджених в Кореї обмежень на імпорт значно перевищувала показники в Таїланді, де вже у 1980 році обмеження на імпорт не перевищували

позначку у кілька відсотків. У Кореї контроль над імпортом посилювався на початку 1960-х років, і протягом приблизно десяти років, починаючи з середини 1960-х років, коефіцієнт лібералізації імпорту (частка імпортої продукції, що не потребує дозволів на ввезення), становив 50 %. На етапі поступової лібералізації торгівлі, що впроваджувалась корейським урядом, частка імпортої продукції, що не потребувала дозволів на ввезення, зростала: до 70 % до початку 1980-х років, 90 % до середини 1980-х років і 95 % до 1990-их років. Хоча в цей час корейський уряд просував лібералізацію імпорту, контроль над імпортом із Японії він зберігав. Ще на початку 1990-их років імпорт близько 250 товарів (зокрема, автомобілі, телевізори, відеокамери та різні електроприлади) з Японії був заборонений, а ще 490 товарів не заохочувалися до ввезення. Приводом для впровадження такої селективної політики по відношенню до Японії стало те, що Республіка Корея не повинна була імпортувати товари з країни, у торгівлі з якою

зафіксовано великий торговий дефіцит [37].

Інструментом для зменшення залежності виступає розвиток внутрішньої промисловості. Структуралізм пропонує імпортозаміщувальну індустріалізацію (ІЗІ) як спосіб зменшити залежність периферії від імпорту готових товарів з центру. Імпортозаміщення дозволяє країнам створювати власну промисловість і знижувати залежність від країн центру. Імпортозаміщення та економічна автономія — це не окрема концепція чи теорія, а стратегія та економічний принцип, які були запропоновані в рамках структуралістського підходу для досягнення незалежного розвитку.

Стратегія імпортозаміщення сприяла імпорту капіталомістких технологій, які супроводжували розвиток "молодих галузей". Відтак імпортозаміщення кореспондувалось зі встановленням тимчасового захисту для галузей, що зароджуються, поки вони не досягнуть економії масштабу. Однак ці тимчасові протекціоністські заходи, як правило, зберігались тривалий час, викривлюючи ринки. Дослідження протекціоністської політики, що впроваджувалась у період реалізації стратегій імпортозаміщення, продемонструвало, що в багатьох країнах, що розвиваються, середні ефективні показники захисту в обробній промисловості були приголомшливими. Вони становили понад 200% для Індії та Пакистану, 100% для Аргентини та Бразилії, 50% для Філіппін, 33% для Тайваню та 25% для Мексики.

У більшості країн, що впроваджували стратегії імпортозаміщення, відбувалась ревальвація національної валюти, яка робила імпорт більш доступним, що і посилювало стимули до впровадження захисних тарифних інструментів. Дешеві кредити стимулювали деше-

вий імпорту капіталу, що підвищувало заборгованість. Структурний перекош на користь капіталомістких технологій послаблював ефекти створення робочих місць. Зростали стимули до нарощення процесів урбанізації через неспроможність утримувати населення в сільській місцевості із низькооплачуваною робочою силою. Показники міського безробіття різко зросли, а конфлікт у розвитку "село-місто" загострився.

Аналіз дієвої практики індустріалізації вказує на те, що саме експортна орієнтація, а не лібералізація торгівлі є критично важливою для реалізації успішної політики економічного розвитку. Історично політика експортної експансії прискорює економічне зростання в усіх країнах, де вона адаптується. Водночас зростання експорту призводило до економічного розвитку лише в тих країнах, де аграрний сектор демонстрував щонайменше помірну продуктивність, а уряд впроваджував реформи економічної модернізації та диверсифікації, створюючи відповідні інституційні умови, що сприяли інноваційному розвитку та адаптації у виробництво технологічних вдосконалень, зростанню інвестицій в інфраструктуру та транспортні мережі, використовуючи потенціал внутрішнього ринку.

ВИСНОВКИ

Таким чином, імплементація стратегій імпортозаміщення та експортної орієнтації в економічних моделях розвитку та індустріалізації країн Південної Азії та Латинської Америки є ключовими аспектами для досягнення стійкого економічного зростання, забезпечення національної безпеки та підвищення конкурентоспроможності на глобальному рівні. Хоча обидві стратегії можуть бути взаємодоповнюючими, їх успішна реалізація вимагає комплексного підходу, який включає внутрішні економічні реформи, вдосконалення інфраструктури, політичну стабільність і залучення інвестицій.

Імпортозаміщення як стратегія економічного розвитку, передбачає зменшення залежності від імпорту та розвиток національного виробництва. Для країн Південної Азії і Латинської Америки ця стратегія була надзвичайно важливою після періоду інтенсивної імпортозалежності, що виникла в результаті глобалізації та зміщення традиційних виробничих ланцюгів. Впровадження імпортозаміщення дозволило країнам зменшити вразливість до флуктуацій глобальних економічних циклів, зокрема на сировинних та валютних ринках. Однак ця стратегія має свої труднощі в імплементації, зокрема необхідність значних інвестицій у розвиток інфраструктури, технологій і кадрового забезпечення, що є довгостроковими і ресурсовитратними процесами.

Таблиця 4. Характеристика індустріальної політики в обраних азійських країнах

Особливості імплементації політики	Республіка Корея	Тайвань	Сінгапур
Підтримка молодих галузей	Активна, масштабна	Активна, масштабна	Відсутня
Просування експорту	Активна, масштабна	Активна, масштабна	Масштабне, здебільшого непряме
Розвиток державних корпорацій (корпорацій за участю держави) у виробничому секторі	Потужний в окремих секторах економіки, здебільшого секторах стратегічного значення	Потужний в ключових секторах економіки	Потужний в капіталонадлишкових індустріях
Створення великих компаній в приватному секторі	Активне, масштабне	Більшість великих компаній вже належали до категорії державних підприємств	Більшість великих компаній вже були або державними підприємствами, або ТНК
Фокус на розвиток малих і середніх підприємств	Помірковане просування	Просування каналами стимулювання державних інвестицій в R&D та інфраструктурні проекти	Помірковане просування
Корпоративна реструктуризація приватного сектору	Масштабне застосування	Помірне застосування	Часткове застосування
Залучення ТНК	Не заохочувалось за винятком обмежених обраних секторів	Не заохочувалось за винятком обмежених обраних секторів	Масштабне залучення
Стимулювання розвитку НДДКР	Під керівництвом приватного сектору	Під керівництвом державного сектору	Під керівництвом державного сектору
Централізована координація політики	Потужна координація	Потужна координація	Потужна координація
Поглиблення взаємодії уряду та приватного сектору	Несистематична	Поміркована	Незначна роль місцевого приватного сектору

Джерело: укладено авторами.

Прикладом успішної імплементації стратегії імпортозаміщення є Бразилія та Індія, які змогли значно знизити залежність від імпорту в таких галузях, як автомобільна промисловість, електроніка та сільське господарство. Завдяки державній підтримці, розвитку локальних виробництв і заходам щодо підвищення якості продукції ці країни зміцнили свої економічні позиції, що дозволило їм залучати інвестиції та створювати нові робочі місця.

З іншого боку, експортна орієнтація вимагає стратегічного акценту на розширення зовнішньої торгівлі та інтеграцію в глобальні економічні ланцюги створення вартості та глобальні ланцюги поставок. Це дозволяє країнам реалізувати свої порівняльні переваги, збільшувати обсяги виробництва та експорту, покращувати платіжний баланс і забезпечувати економічну стабільність. Стратегії експортної орієнтації в Південній Азії та Латинській Америці допомогли країнам значно підвищити свою присутність на світових ринках. Країни, такі як Мексика, Чилі, Малайзія та Таїланд, активно використовували експортну орієнтацію, щоб стимулювати розвиток таких галузей, як гірничодобувна, сільськогосподарська і текстильна промисловість, а також електроніка і машинобудування. Розвиток інфраструктури, підвищення ефективності логістичних ланцюгів і вдосконалення торговельних угод сприяли зростанню експорту та диверсифікації економік цих країн.

Однак для успішної реалізації експортної орієнтації важливими є не лише конкурентоспроможні ціни на про-

дукцію, а й інновації, високий рівень технологій, кваліфікація працівників і розвиток інфраструктури. В країнах Латинської Америки, таких як Аргентина та Бразилія, державна підтримка експортних галузей, у тому числі через субсидії, податкові пільги та розвитку торговельних угод, стала одним із ключових факторів успіху експортної стратегії.

На прикладі країн Південної Азії та Латинської Америки доведено, що: (1) імплементація стратегій імпортозаміщення та експортної орієнтації є важливими елементами індустріалізації, оскільки вони сприяють розвитку внутрішнього виробництва, підвищенню експортної здатності та економічній диверсифікації; (2) для досягнення стійкого розвитку необхідно знаходити оптимальний баланс між стратегіями імпортозаміщення та експортної орієнтації, враховуючи специфічність умов господарювання в національних економіках; (3) в умовах глобалізації й високої конкуренції курс на відкритість економіки має бути збалансований зміцненням внутрішнього ринку та зменшенням залежності від коливань глобальної кон'юнктури.

Зазначене переконливо свідчить, що імплементація стратегій імпортозаміщення та експортної орієнтації в країнах Південної Азії та Латинської Америки має важливі економічні наслідки, які залежать від конкретних особливостей національних економік, рівня розвитку інфраструктури, політичної волі та здатності адаптуватися до глобальних змін. Успішна реалізація цих стратегій може стати основою для довгострокового економічного зростання, зміцнення індустріального потенціалу і підвищення життєвого рівня населення.

Література:

1. Резнікова Н., Тарасенко Л. Сучасні тренди в міжнародній торгівлі та міжнародному русі капіталів в умовах нових викликів глобальному співробітництву. Ефективна економіка, 4. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.4.31>
2. Дейнека Т. А. Виклики, суперечності та ризики сучасної глобальної економіки. Проблеми економіки 2017. № 2. С. 19—25.
3. Ivashchenko O., Reznikova N. Projections of de-globalization in the contemporary international economic relations in the context of the paradigm of globalism. Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics. 2018. Vol. 15. P. 98—106.
4. Економічна стратегія та політика реалізації європейського вектору розвитку України: концептуальні засади, виклики та протиріччя: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 25 травня 2018 року. К.: "Прінт Сервіс", 2018. 267 с.
5. Резнікова Н.В., Іващенко О.А. Перспективи формування нових центрів економічного зростання в умовах нової норми світової економіки як прояв незалежності. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 11. С. 5—9. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2021/3.pdf
6. Імперативи розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів: колективна монографія / кол. авт.; за ред. О. А. Довгаль. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. — 528 с. URL: <https://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/6a9f33a07ff9a208743ba17bc6709d07.pdf>
7. Rodrik D. The New Global Economy And Developing Countries: Making Openness Work. Wasington D.C.: Overseas Development Council, 1999. 168 p.
8. Scholte J. A. Globalisation: A Critical Introduction. New York: St. Martin's Press, St. Martin's Press, 2000. 361 p.
9. Scott A. J., Storper M. Regions, globalization, development. Regional Studies. 2003. Vol. 37: 6&7. Pp. 579—593.
10. Гальперина Л.П. Нові сенси розвитку національних економік у постіндустріальну епоху. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. 2014. Вип. 123 (1). С. 138—146.
11. Reznikova N., Grydasova G. Determinants for modification of dependence paradigm in the context of synergetic world order. Modification of economic dependence and achievement of climate neutrality at the crossroad. Monograph. — Primedia eLaunch, Boston, USA, 2024. P. 9—73. DOI: 10.46299/979-8-89504-809-2.1 1.
12. Резнікова Н. В. Теоретико-методологічні засади визначення економічної залежності в умовах дволярного зонування світової економіки. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2012. № 4 (63). С. 38—42.
13. Резнікова Н. В. Діалектика національного та глобального в умовах міжкраїнної взаємозалежності. Економіка та держава. 2012. № 9. С. 8—11.
14. Резнікова Н. В. Економічні виклики незалежності: конфлікт інтересів в умовах глобальної взаємодії. Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. 2013. № 1. С. 181—187.
15. Desyatnyuk O., Krysovaty A., Ptashchenko O., Kyrylenko O. Financial security in the conditions of globalization: Strategies and mechanisms for the protection of national interests. Econ. Aff., 2024. 69(Special Issue), 261—268. Retrieved from <https://ndpublisher.in/admin/issues/EAv69n1z1.pdf>
16. Птащенко О. В. Національна безпека: соціальний та економічний аспекти, цифровізація. Бізнес Інформ. 2023. № 12. С. 11—17. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001488304>
17. Сіденко В.Р. Важкі дилеми оновлення глобальної інституційної архітектури. Економіка України. 2017. № 4. С. 3—21.
18. Fedorov E., Bulatova O., Trofymenko M., Karpenko O. The external component of national economic security. Przegląd Strategiczny. 2020, Issue 13. P. 425—437. URL: <https://doi.org/10.14746/ps.2020.1.26>
19. Шарма Р. Передові країни. В очікуванні нового "економічного дива". Київ: Наш формат, 2018. 296 с.
20. Чугаєв О. А. Економічна сила країн як невід'ємний атрибут міжнародних економічних відносин. Актуальні проблеми міжнародних відносин, 2013. vol. 117 (2), p. 203—210.
21. Панченко В. Г. (2018) Теоретичні підходи до визначення економічної сили та економічних інтересів держави як детермінант її економічної політики (випадок неопротекціонізму). Інвестиції: практика та досвід, 2018. № 5. С. 12—19.
22. Отенко І., Птащенко О., Куц Я. Тенденції розвитку електронного бізнесу на світовому ринку. Вісник Київського національного університету технологій та

дизайну. Серія "Економічні науки". 2020. № 4. С. 50—57. DOI: <https://doi.org/10.30857/2413-0117.2020.4.5>

23. Птащенко О. В., Пастушенко А. О., Імнадзе І. Н., Солдатова А. А. Тенденції розвитку глобальних ринків в умовах цифровізації. Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. 2021. Вип. 6. С. 125—128. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2021-270-6-125-128>

24. Четверта промислова революція: зміна напрямів міжнародних інвестиційних потоків: монографія / за наук. ред. А. І. Крисоватого, О. М. Сохацької. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. 478 с.

25. Factors shaping the future of world trade. World Trade Organization, World Trade Report 2013. Geneva: WTO.

26. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія. К.: НІСД, 2009. 160 с.

27. Насипайко Д., Подплетний В., Решетов В. (2023). Міжнародні стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації. Академічні візії, 2023. № 22.

28. Каймашнікова К. С. Генезис та сутність категорії "глобальна стратегія економічного розвитку". Вісник ХДУ. Серія: Економічні науки. 2014. № 7, Том 1. С. 92—95.

29. Ринейська Л. С. Роль міжнародних організацій у формуванні міжнародних стратегій економічного розвитку. Ефективна економіка. 2018. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/56.pdf

30. Булатова О. В., Федоров Е. В. Інструментарій оцінки ризиків безпекового розвитку країн. Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Економіка. 2021. № 22. С. 73—87.

31. Держави Центральної Азії в контексті конкуренції світових акторів після початку широкомасштабного вторгнення Росії в Україну: аналіт. доп. / [Александров О., Борділовська О., Веселовський А. та ін.]; за ред. О. Александрова, М. Паламарчука. Київ: НІСД, 2024. 59 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analyt-rep.2024.06>

32. Нараєвський С. В. Посилення конкурентних позицій країн азії на світовому автомобільному ринку. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 9, URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2021/9.pdf

33. Жданова Л. Л. Інституційні основи індустріалізації і нової індустріалізації. Економічні науки: збірник наукових праць. Серія "Економічна теорія та економічна історія". Луцьк: Луцький НТУ, 2018. Вип. 15 (60). С. 62—71.

34. Zhdanova L. Institutions for development in socio-economic system of modern Ukraine. Economic innovations. 2020. Vol. 22. Iss. 1 (74). P. 72—79.

35. Резнікова Н., Панченко В. Репортажі із цивілізаційних фронтів. На передовій міжнародної економічної політики. Аграр Медіа Груп. 2023.

36. UNCTAD. Rethinking Development Strategies after the Global Financial Crisis. 2015. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsmddp-20151_en.pdf

37. Kistersky L., Marmazov V., Piliaiev I. Modernization of South Korea: Origins, Achievements, and the Experience for Ukraine. Економіка України, 2021, № 9, С. 41—60.

38. Kistersky L., Orekhova T. Ukraine — South Korea: Economic Cooperation Potential. Економіка і організація управління, ДонНУ, 2022, № 2 (46), Р. 32—44.

References:

1. Reznikova, N., & Tarasenko, L. (2024), "Current trends in international trade and international capital flows under new challenges to global cooperation", *Efektivna ekonomika*, Vol. 4. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.4.31>

2. Deineka, T. A. (2017), "Challenges, contradictions, and risks of the modern global economy", *Problemy ekonomiky*, Vol. 2, pp. 19—25.

3. Ivashchenko, O., & Reznikova, N. (2018), "Projections of deglobalization in the contemporary international economic relations in the context of the paradigm of globalism", *Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics*, Vol. 15, pp. 98—106.

4. Taras Shevchenko National University of Kyiv (2018), *Ekonomichna stratehiia ta polityka realizatsii yevropeiskoho vektoru rozvytku Ukrainy: Kontseptualni zasady, vyklyky ta protyrichchia*, *Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Economic Strategy and Policy for Implementing the European Vector of Ukraine's Development: Conceptual Principles, Challenges, and Contradictions]*, Kyiv, Ukraine, May 25.

5. Reznikova, N. V., & Ivashchenko, O. A. (2017), "Prospects for the formation of new centers of economic growth under the new norm of the world economy as a manifestation of neo-dependence", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, Vol. 11, pp. 5—9, available at: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2021/3.pdf (Accessed 25 Feb 2025).

6. Dovhal, O. A. (2022), *Imperatyvy rozvytku mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn v umovakh hlobalnykh vyklykiv [Imperatives of the Development of International Economic Relations in the Context of Global Challenges]*, KhNU imeni V. N. Karazina, Kharkiv, Ukraine, available at: <https://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/6a9f33a07ff9a208743ba-17bc6709d07.pdf> (Accessed 25 Feb 2025).

7. Rodrik, D. (1999), *The New Global Economy and Developing Countries: Making Openness Work*. Overseas Development Council, Washington, D.C., USA.

8. Scholte, J. A. (2000), *Globalisation: A Critical Introduction*, St. Martin's Press, New York, USA.

9. Scott, A. J., & Storper, M. (2003), "Regions, globalization, development", *Regional Studies*, Vol. 37, no 6&7, pp. 579—593.

10. Halperina, L. P. (2014), "New meanings of national economies development in the post-industrial era", *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, Vol. 123, no 1, pp. 138—146.

11. Reznikova, N., & Grydasova, G. (2024), *Determinants for modification of dependence paradigm in the context of synergetic world order. Modification of economic dependence and achievement of climate neutrality at the crossroad*, Primedia eLaunch, Boston, USA, pp. 9—73. <https://doi.org/10.46299/979-8-89504-809-2.1>

12. Reznikova, N. V. (2012), "Theoretical and methodological principles of economic dependence determination under bipolar zoning of the world economy",

Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo, Vol. 4, no 63, pp. 38—42.

13. Reznikova, N. V. (2012), "Dialectics of national and global in the context of intercountry interdependence", *Ekonomika ta derzhava*, Vol. 9, pp. 8—11.

14. Reznikova, N. V. (2013), "Economic challenges of neo-dependence: Conflict of interests in the conditions of global interaction", *Stratehiiia rozvytku Ukrainy: Ekonomika, sotsiologhiia, pravo*, Vol. 1, pp. 181—187.

15. Desyatnyuk, O., Krysovaty, A., Ptashchenko, O., & Kyrylenko, O. (2024), "Financial security in the conditions of globalization: Strategies and mechanisms for the protection of national interests", *Economic Affairs*, Vol. 69(Special Issue), pp. 261-268, available at: <https://ndpublisher.in/admin/issues/EAv69n1z1.pdf> (Accessed 25 Feb 2025).

16. Ptashchenko, O. V. (2023), "National security: Social and economic aspects, digitalization", *Biznes Inform*, Vol. 12, pp. 11—17, available at: <http://jnas-nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001488304> (Accessed 25 Feb 2025).

17. Sidenko, V. R. (2017), "Difficult dilemmas of updating the global institutional architecture", *Ekonomika Ukrainy*, Vol. 4, pp. 3—21.

18. Fedorov, E., Bulatova, O., Trofymenko, M., & Karpenko, O. (2020), The external component of national economic security. *Przegld Strategiczny*, Vol. 13, pp. 425—437. <https://doi.org/10.14746/ps.2020.1.26>

19. Sharma, R. (2018), *Peredovi krainy. V ochikuvanni novoho "ekonomichnoho dyva— [Advanced countries. Waiting for a new "economic miracle"]*, Nash Format, Kyiv, Ukraine.

20. Chuhaiev, O. A. (2013), "Economic power of countries as an integral attribute of international economic relations", *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, Vol. 117, no 2, pp. 203—210.

21. Panchenko, V. H. (2018), "Theoretical approaches to defining the economic power and economic interests of the state as determinants of its economic policy (the case of neo-protectionism)", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, Vol. 5, pp. 12—19.

22. Otenko, I., Ptashchenko, O., & Kushch, Ya. (2020), "Trends in the development of e-business in the global market", *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnologii ta dyzainu. Seriiia "Ekonomichni nauky"*, Vol. 4, pp. 50—57. <https://doi.org/10.30857/2413-0117.2020.4.5>

23. Ptashchenko, O. V., Pastushenko, A. O., Imnadsze, I. N., & Soldatova, A. A. (2021), "Trends in the development of global markets under digitalization", *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia*, Vol. 6, pp. 125—128. <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2021-270-6-125-128>

24. Krysovaty, A. I. Sokhatska, O. M. And Osadtsa Yu. V. (2018), *Chetverta promyslova revoliutsiia: Zmina napriamiv mizhnarodnykh investytsiinykh potokiv: Monohrafiia [The Fourth Industrial Revolution: Changes in the Directions of International Investment Flows]*, Ternopil, Ukraine.

25. World Trade Organization. (2013), *Factors shaping the future of world trade*, World Trade Report, WTO, Geneva.

26. Zhalilo, Ya. A. (2009), *Teoriia ta praktyka formuvannia efektyvnoi ekonomichnoi stratehii derzhavy [Theory and practice of forming an effective economic strategy of the state]*, NISD, Kyiv, Ukraine

27. Nasyipaiko, D., Podpletnii, V., & Reshetov, V. (2023), "International economic development strategies in the context of globalization", *Akademichni vizyn*, Vol. 22.

28. Kaimashnikova, K. S. (2014), "Genesis and essence of the category "global strategy of economic development", *Visnyk KhDU. Seriiia: Ekonomichni nauky*, Vol. 7, no 1, pp. 92—95.

29. Ryneiska, L. S. (2018), "The role of international organizations in shaping international economic development strategies", *Efektivna ekonomika*, Vol. 3, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/56.pdf (Accessed 25 Feb 2025).

30. Bulatova, O. V., & Fedorov, E. V. (2021), "Tools for assessing risks of security development of countries", *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia: Ekonomika*, Vol. 22, pp. 73—87.

31. Aleksandrov, O., Bordilovska, O., Veselovskyi, A., et al. (2024), *Derzhavy Tsentralnoi Azii v konteksti konkurentsii svitovykh aktoriv pislia pochatku shyrokomasshtabnoho vtorhnennia Rosii v Ukrainu: Analitichna dopovid [Central Asian States in the Context of the Competition Among Global Actors After the Beginning of Russia's Large-Scale Invasion of Ukraine: Analytical Report]*, NISD, Kyiv, Ukraine. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.06>

32. Naraievskyi, S. V. (2021), "Strengthening the competitive positions of Asian countries in the global automotive market", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, Vol. 9, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2021/9.pdf (Accessed 25 Feb 2025).

33. Zhdanova, L. L. (2018), "Institutional foundations of industrialization and new industrialization", *Ekonomichni nauky: zbirnyk naukovykh prats. Seriiia "Ekonomichna teoriia ta ekonomichna istoriia"*, Vol. 15, no 60, pp. 62—71.

34. Zhdanova, L. (2020), "Institutions for development in socio-economic system of modern Ukraine", *Economic Innovations*, Vol. 22, no 1/74, pp. 72—79.

35. Reznikova, N., & Panchenko, V. (2023), *Reportazhi iz tsyvilizatsiinykh frontiv. Na peredovii mizhnarodnoi ekonomichnoi polityky [Reports from the civilizational fronts. On the frontlines of international economic policy]*, Agrar Media Grup, Ukraine

36. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), (2015), "Rethinking Development Strategies after the Global Financial Crisis", available at: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsmdp20151_en.pdf (Accessed 25 Feb 2025).

37. Kistersky, L., Marmazov, V., & Piliaiev, I. (2021), "Modernization of South Korea: Origins, achievements, and the experience for Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, Vol. 9, pp. 41—60.

38. Kistersky, L., & Orekhova, T. (2022), "Ukraine — South Korea: Economic cooperation potential", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, DonNU, Vol. 2, no 46, pp. 32—44.

Стаття надійшла до редакції 09.03.2025 р.